

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesaurus Eloquentiae Sacrae Et Profanae, Saluti & incolumitati Rerumpublicarum utilissimae

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Ostenditur jam Adversarios ab ingenio esse destitutos, quia in dicendo
carent ordine, ac temerè omnia confundunt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

*Ostenditur jam Adversarios ab ingenio esse ho-
stitutos, quia in dicendo carent ordine,
ac temerè omnia con-
fundunt.*

145. **Q**Uum igitur tanta ordinis excellentia sit, tam laboriosa molitio, atque perfectio; quinque inter ordinem, Dei que sapientiam tanta intercedat necessitudo, ut plane ubicunque splendet ordo, nescio quid divinitatis cuivis homini afflari videatur; quis jam inficiari potest, eam quoque Orationem, in qua singularum partium, atque membrorum ordo & collocatio enatescit, ingenij admodum perspicacis indubiã tessera esse obsignatam, contra verò in qua vix ullum ordinis aut distributionis apparet vestigium, **B**ebetis, ac veterinosi Oratoris speciem dare? Quocirca Auditores, si neque dum Adversarij mei, quam imbecillo, inopeque sint ingenio, sibi ex animo persuaserunt, agite, inspiciamus modò paulo curiosius, quã dispositione tandem, quo ordine Orationes ipsi suas, quas sui ingenij cæterorum omnium apices longè superantis indices certissimos jactant, architectentur. Ego verò, ut quod res est, fatear, què ordinem inanium acuminum, atque ornamentorum patroni amare queant, aut consecrari, qui cuncta Orationis decora extraordinaria esse volunt, anxieque rimantur, quò nimirum supra reliquorum ingeniorum ordinem ingeniosiores habeantur, nondum assequi possum, aut intelligere.

146. Lustrate enim, quæso vos, oculis, Auditores, nisi grave est, in prægrandi aliquâ caveâ, opere reticulato, ex ferreo pertextâ filo, A
 cujuscumque plures in Dynastarum viridarijs B
 persæpe visuntur, omnium generum aves, a- C
 canthides, galgulos, ardeas, palumbos, att- D
 genes, turdos, alaudas, turtures, aliasque sex-
 centas. Hæ libero volatu, in quancunque par-
 tem illas aura invitaverit, sine ullo ordine, si-
 ne ulla lege feruntur. Illæ in ortum pergunt,
 istæ in occasum festinant: aliæ in Boream ten-
 dunt, in Austrum aliæ trajiciunt, è terra quæ-
 dam in altum saliunt, multæ de ramis arbus-
 cularum inibi consitarum in aream desiliunt.
 Uno verbo, quæ cuique temeritas & casus vi-
 am aperit, singulæ volant, ac revolant. Quæ
 autem adeo discrepant in volatu, nihilo con-
 cinnius in cantu consentiunt. Audias illic si-
 mul cacabare perdices, frigulare graculos, pi- E
 pilare passeræ, pupillare pavones, incondi- F
 tumque sonum, & murmur à cunctis non tam
 profundum, quàm permisceri.

147. Jam si ego hujuscumodi caveas omni avi-
 um genere refertas, ab Adversariorum meo-
 rum Orationibus quovis gratiarum, leporum,
 argutarumque, quasi volatili animante tumul-
 tuantibus repræsentar, ut merito eas totidem
 planè ornithonas, seu aviaria possis appella- A
 re, non docuero, equidem, quàm simile ovo B
 ovum sit, pro fusus ignoro. Nimirum per isto-
 rum declamationes, quas Orationis, vel Con- C
 cionis infucant nomine, omnis generis acu-
 mina, sensiculi que discurrunt. Nam quæ eos
 K. 6 glo-

gloriose captanda libido sollicitat, ultro citroque; sursum ac deorsum, ante, retro; dextrorsum, sinistrorsum, in obliquum, ex adverso, in contrarium rapiuntur. Quid mirum? quum nullum, ut vidimus, finem eximium habeant constitutum, neque eximio fini adspiscendo congruentia fingant instrumenta; nullum videlicet etiam ordinem eximium queunt digerere: sed quum in sui prædicatione ingenii, Auditorumque voluptate exprimenda toti sint, quotiescunque eos aliqua argutiola, aut facetiæ enitenda prurigo titillat, sive eum re concinat, sive ei officiat, sive proposito cohæreat, sive ab eo dissentiat, nihil pensi habent; sed quasi uterâ ferrent mulieres foetæ, impotenter illam subito pariunt, nec si quæ levissimæ sententiolæ se se offerant, atque importunissimè ingerant, quicquam morantur, utque eas inserant, à quæstione in prærupta, atque avia perpetuò abducuntur. Quod si sententias alioqui graves, & majestatis plenas habeant præ manibus, videas illico istas ab eis hac ingenii ostentandi cupidine abreptis, frequentium jocorum luxu elevari, perturbari, exinaniri. Ubi enim res moesta est, planeque funebris, eam risu dissolvunt, ubi materia frons severitate caperatur, styli lasciviâ remittunt; ubi lacrymæ ex ipso argumento eientur, & cadunt, fabellis aspergunt, ac prohibent; ubi in arctum rationibus compellendus Auditor, salibus, ut elabatur, operâ dant; ubi veritatis investiganda cubilia, fuce cuncta oblinunt, ac tegunt. Neque unquam isti hunc ludum

ludum desinunt ludere, ut nihil, nisi insolens
 valde sit, probent, omnia licet extra circulum
 dissita, temerè invehant: hinc vero in sum- **D**
 mos audaciæ ramos tolluntur; hinc infra de-
 corum humi repunt; jam ab ortu exordii in
 occasum perorationis sermonem præcipi-
 tant; modò à meridie confirmationis in sep-
 tentrionem intempestivæ digressionis pere-
 grinantur. Eadem quoque ingenii venditandæ
 cupiditate incensi, velut de mentis potestate
 dejecti, suos illos lepores, acuminumque pi-
 gmenta exordione, an confirmationi; narra-
 tioni, an epilogo quadrent, non attendunt.
 Narrationis propria perorationi relinquunt:
 perorationi accommodata anticipant in ex-
 ordio; exordiis dicata addiunt confirmatio-
 ni. Hæc ipsa oblectandi effrænata libido ipsos
 argumentorum pondus trutinari non sinit;
 quæ primâ sede, quæ alterâ, quæ deinceps,
 quæ postremâ sint collocanda, nunquam pati-
 tur cogitare; singulas partes committere cum
 singulis, singulasque cum omnibus inconsultè
 permiscere ferè compellit. Dummodo enim
 intra Orationis caveam tot illæ argutiarum
 inquietæ volucres contineantur, quamvis ca-
 su semper agitata, ubique fluctuent, satis ordi-
 ne instructas arbitrâtur. Proinde sive jam fen-
 sibus cum perdicibus cacabent; sive argutiis
 jam cum passeribus pipilent, sive scommatis
 jam cum graculis frigulent, sive jocis jam cum
 pavonibus pupillent; sive salibus jam cum aliis
 avibus singulciant, insignem satis in dicendo
 ordinem à se institui, servarique existimant.

K. 7/

At:

at in tam palante acuminum levissimorum volatu, absonoque stridore quæ ordinis semita reapse, quæ orbita extare potest?

148. Sed quid ego ordinis elegantiam in meorum Adversariorum Orationibus requiro? Erravi, Auditores, fateor, valdeque allucinatus sum, qui ordinem ullum ab istis exegerim, eosque tanquam ordinis prævaricatores reprehenderim. Quippe quum eorum acuminatam scita, ac blanda per se delectent singula, neque aliunde pendeant, neque cum alijs cohæreant, aut cum cæteris Orationis partibus magnâ aliqua affinitate socientur; nullam scilicet ab illis servandi ordinis curam postulant, nullam illis dispositionis turbandæ religionem injciunt; sed liberum omnino campum, ut quaquaversum vagè, saltuatimque discurrant, patefaciunt. Si quis enim Imperator, educto exercitu, nullum gerendi belli consilium agitare, verum sese dumtaxat cum aliqua aliorum oblectatione cuperet ostentare; quæ ordinis constituendi sollicitudo eum tangeret? quæ lex admoneret? quæ necessitas cogeret? Nulla. Nam licet aciem ita dissiparet, ut non in cuneos, non in quadrum, non in longum, non in manipulos partiretur; non in cornua, aut alas diduceret; sed quâ cuique liberet, omnibus sedem daret: ignavissimos in centuriones legeret; tardos, stupidosque in prætoriam cohortem referret, meticulosos, vel furentes in Legatos, aut Tribunos sibi adjungeret, nihilo minus întegro sui sine consilij, potiretur. Haud aliter quoque

acuminum isti fatores, sui ostentationem ingenij unâ cum puerili nonnullorum Auditorum iucunditate expetentes; quanvis in Orationis centuriones non firmas ratiocinationes, sed leues annominationes scribant, in Legatos, Tribunosque non prævalida argumenta, sed infulsa scommata designent; in prætoriam cohortem non inexpugnabilem amplificationem, sed fütilem descriptionem coagmentent; enthymemata non in cuneum centurient, nec dilemmata in cornua dividant, sed in nugarum fascem compingant: nihilo seciüs voto fruuntur suo, seseque cum aurium aliquâ titillatione venditabunt. Quid quod nullus ferè Imperatorum exercitum sine aliquo ordine, ne quidem quum non præliandi, sed potius ostentandi, vel alios recreandi gratiâ ludibundus exit in aciem, educit? Quanto igitur graviüs, ac sædiüs delinquant Adversarij, qui ne in caussis quidem serijs, ac magnis ordinem ullum cordi habent?

149. Verum hæc piacula neglecti in disponenda Oratione ordinis, eo sunt, Auditores, graviora, quo alia complura ex his infelici fœtura profeminantur. Vos enim appello, acuminum elegantissimi phrygiones. Quantam in Oratione obscuritatem ac tenebras veltro illo sensiculorum nimbo, pro perspicuitate offunditis? quantam satietatem consimiles semper paresque sententias ad fastidium cumulando procreatis? quantam, quamve putidam in verborum lenocinijs, & calamistris affectationem ostenditis? Vos nihil penitüs

edu-

enucleatis, sed omnia singulaque levissime perfringitis. Vos etiam attentionem Auditoris perenni argutiarum turbâ, ut fusè jam supra explanavi, profus obruitis.

150. At quid, obsecro, pronius, Auditores, quid expeditius, quàm hujusmodi Orationes tam malè compactas, tam fœdè perturbatas, tam ignavè, atque insipienter dissolutas fundere? quid proclivius, quàm longum sensucolorum funem continuo tractu ducere, gominaque ac paria acuminâ tam in principio, quàm in progressu, aut in fine proseminare? quid promptius, quàm ex æquo tam à mediis, vel ab extremis; quàm à primis exordiri posse? aut confirmare non secus à primis, quàm à primis exordiri? aut confirmare non secus à primis, quàm ab ultimis? aut perorare non minùs à mediis, quàm à disjunctis? quid magis ad manum, quàm ejusmodi tornare Concionem, in quâ exordium nihil ferè à narratione differat, narratio à confirmatione, aut ab epilogo vix internoscatur? quid minùs arduum, quàm in exordio narrationem, confirmationem, & perorationem, omni prope modum sublato discrimine, cogere; rursum in peroratione exordium item, narrationem, & confirmationem miscere: in confirmatione demum reliquas omnes partes unâ conglobare? At enim incredibilia sunt, dicent, hæc corrupti ordinis portenta, quæ criminariis. Itane verò incredibilia? Orationem sanè quâdam in partes utcunque tribuunt Adversarii. Sed quas tandem in partes? quibus officiis, finibus-

nibusque distinctas? nullis, nisi solo nomine. Nam exordii quidem, narrationis, confirmationis, & perorationis appellationes in speciem retinent, non abnuo: at quum argumenta, sententias, affectus, omnemque dicendi apparatus cuiusque partis proprium in quamcunque aliam temerè transferant, vicissimque nulla religione, nullà prope discrepantiâ intempestivè, atque absurdè commutent, ecquis ab illis singulas cum omnibus, rursusque omnes cum singulis perperam confundi jure optimo non vitio vertat, ac rideat?

151. Quare, quum Adversarii mei Orationes hoc tantum nomine extraordinarias, quòd sine ullo ordine illas non tam elaborant, quàm profligant; non tam ornant, quàm denormant, temerè consuunt, simulque dissuunt, **A** quam ingenii famam hinc aut gloriam, nisi inertis, aut hebetis queunt præstolari? Docui igitur, quod hujus disceptationis initio promiseram, acutos istos Oratores, atque Concionatores ingenii laude frustrari; tum quia ad vanum, atque inglorium oblectationis, plaususque excitandi, finem insano studio feruntur; tum quia Orationum, Concionumve instrumenta nulli inelyto fini comparando idonea constant; tum quia hæc eadem instrumenta nullo inter se ordine aptata deformant potius, quàm formant.

Adver.